కేవలోహమ్

విశోక ఆనన్దమయో విపశ్చిత్
స్వయం కుతశ్చిన్న బిభేతి కశ్చిత్,
నాన్యోఽస్తి పన్థా భవబన్ధ ముక్త్యై
వినా స్వతత్త్వావగమం సుసూక్ష్మకమ్.

శోకములేనివాడు, ఆనందమయుడైన విద్వాంసుడు, ఏవిషయమునను భయము చెందడు. అత్యంతసూక్ష్మమగు ఆత్మజ్ఞానముగాక సంసారబంధము నుండి ముక్తినొసగే మార్గము వేరులేదు.

నిత్యం విభు సర్వగతం సుసూక్ష్మం
అన్తర్బహిః శూన్య మనన్య మాత్మనః,
విజ్ఞాయ సమ్యక్ నిజతత్త్వమేతత్
పుమాన్ విపాప్మా విరజో విమృత్యుః

నిత్యమును, సర్వాంతర్యామియును, సర్వగతమును, సుసూక్ష్మమును, భేదములేనిది అగు ఆత్మ స్వరూపమును చక్కగ తెలిసికొనిన పురుషుడు, పాపమును, రజస్సును వదలి మృత్యుంజయుడవుతాడు.

బ్రహ్మాభిన్నత్వవిజ్ఞానం భవమోక్షస్య కారణమ్,
యేనాద్వితీయమానన్దం బ్రహ్మ సమ్పద్యతే బుధైః

'అహం బ్రహ్మాస్మి' అనే జ్ఞానమే సంసారముక్తికి దోహదము చేస్తుంది. విజ్ఞులు ఈ జ్ఞానము వల్లనే అద్వితీయానందస్వరూపుడగు బ్రహ్మమును పొందుచున్నారు.

బ్రహ్మభూతస్తు సంసృత్యై విద్వాన్నావర్తతే పునః,
విజ్ఞాతవ్య మతః సమ్యగ్ బ్రహ్మాభిన్న త్వమాత్మనః

బ్రహ్మమునెరిగి బ్రహ్మమైనవాడు తిరిగి సంసారకూపమున పడడు. కనుక ఆత్మ, బ్రహ్మ రెండూ ఒకటే.

యదిదం సకలం విశ్వం నానారూపం ప్రతీత మజ్ఞానాత్,
తత్సర్వం బ్రహ్మైకం ప్రత్యక్షాశేషభావనాదోషమ్

అజ్ఞానాంధకారము వల్ల విశ్వమంతా నానారూపాలుగా కనబడుతుంది కాని యిది యంతయు బ్రహ్మమే. భేదభావనాదోషముచేత బ్రహ్మమే యిట్లు గోచరిస్తోంది.

మృత్ కార్యభూతోఽపి మృదోన భిన్నః
కుమ్భోఽస్తి సర్వత్ర తు మృత్ స్వరూపాత్,
న కుమ్భరూపం పృథగస్తి కుమ్భః
కుతో మృషాకల్పిత నామమాత్రః.

మట్టితో చేయబడిన వస్తువులు మట్టికంటే భిన్నమైనవికావు. సర్వావస్థల యందు మన్నుగాక కుండ యను మరొక వస్తువు లేదు. కనుక కుండ యను నది మిథ్య - మన్నుయందు కల్పించబడినది.

కేనాపి మృద్భిన్నతయా స్వరూపం
ఘటస్య సన్దర్శయితుం న శక్యతే,
అతో ఘటః కల్పిత ఏవ మోహాత్
మృ దేవ సత్యం పరమార్థభూతమ్.

మన్నుకంటే వేరైన కుండను దర్శింపలేము. అజ్ఞానవశముననే మట్టియందు కుండకల్పితమగుచున్నది. కుండ మిథ్య, మట్టియే సత్యమును, పరమార్థమును అగుచున్నది.

సద్ బ్రహ్మ కార్యం సకలం సదేవ
తన్మాత్రమేత న్న తతోఽన్యదస్తి,
అ స్తీతి యో వక్తి నతస్య మోహో
వినిర్గతో నిద్రితవత్ ప్రజల్పః.

బ్రహ్మము సద్రూపము, కార్యము బ్రహ్మస్వరూపము. బ్రహ్మముకంటే వేరైనదేది లేదు. బ్రహ్మముకంటే వేరగు సత్యవస్తువు వుందనే వానిమాటలు నిద్రితుని ప్రేలాపము వంటిది. అట్టి వానికి మోహమింకను తొలగనట్లే.

ఇతి శ్రీ శంకర భగవత్పూజ్యపాద విరచిత కేవలోఽహమ్ ॥